

Το Τουρκικό Εξοπλιστικό Πρόγραμμα

Σκέψεις-Προτάσεις για την
Αναδιοργάνωση και τον Επανεξοπλισμό
των Ενόπλων Δυνάμεων, προς την
κατεύθυνση αντιμετώπισης τρεχουσών
και αναδυόμενων απειλών. Η περίπτωση
συνεργασίας με το Ισραήλ

Νικόλαος Παύνης

Ερευνητής του Επιστημονικού Οργανισμού Ε.Κ.Ε.Ο

Μάιος 2018

ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Νο 93/2018

Copyright © 2018

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)¹

Λεωφ. Βασιλίσσης Σοφίας 49, 10676, Αθήνα

Τηλ: (+30) 210 7257110-1, fax: (+30) 210 7257114,

e-mail: eliamep@eliamep.gr,

url: www.eliamep.gr

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Κείμενο Εργασίας Νο 93/2018

Το Τουρκικό Εξοπλιστικό Πρόγραμμα.

Σκέψεις-Προτάσεις για την Αναδιοργάνωση και τον Επανεξοπλισμό των Ενόπλων Δυνάμεων, προς την κατεύθυνση αντιμετώπισης τρεχουσών και αναδυόμενων απειλών.

Η περίπτωση συνεργασίας με το Ισραήλ

Νικόλαος Παούνης

Ερευνητής του Επιστημονικού Οργανισμού Ε.Κ.Ε.Ο

---

¹ Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του ιδρύματος, του διοικητικού συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

Σύντομο Βιογραφικό:

Ο Νικόλαος Παύνης είναι αριστούχος απόφοιτος του Τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας όπου συνέχισε τις μεταπτυχιακές σπουδές του στην κατεύθυνση "Ιστορία και Πολιτισμός στη Ν.Α. Ευρώπη". Το 2017 εισήχθη στο Π.Μ.Σ. του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, με κατεύθυνση τις Στρατηγικές Σπουδές. Το 2013 δημοσίευσε το πρώτο πόνημα με τίτλο "Ίμια 1996". Το 2016 δημοσίευσε την επιστημονική συγγραφική εργασία: "Ιστορική και Κριτική Προσέγγιση της Ανθρωπιστικής Επέμβασης. Περιπτώσιολογία, Νομικά και Θεωρητικά Ζητήματα. Το Κοσσυφοπέδιο" (Εκδόσεις Ινφογνώμων). Συμμετείχε σε 3 πανεπιστημιακά συνέδρια (Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο, Πανεπιστήμιο Δυτ. Μακεδονίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου) όπου παρουσίασε έρευνες σχετικά με θέματα διεθνούς πολιτικής και ιστορικά ζητήματα. Πραγματοποίησε επιστημονικές δημοσιεύσεις και δημοσιοποιήσεις άρθρων σε έγκυρα περιοδικά (Εκδόσεις Πανεπιστημίου Αιγαίου, ΕΛΙΑΜΕΠ, Foreign Affairs, CNN, Στρατηγική κ.ά.), σε εφημερίδες (ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ), καθώς επίσης και σε ιστοχώρους ευρείας επισκεψιμότητας με θεματολογία που άπτεται της επιχειρησιακής διάστασης της σύγκρουσης Ισραήλ-Χεζμπολά στο Λίβανο, τον Υβριδικό Πόλεμο, τη Συριακή κρίση, τη Σινο-αμερικανική αντιπαράθεση, θέματα στρατιωτικών Δογμάτων, τη διεθνοπολιτική διάσταση των ελληνοτουρκικών σχέσεων, για το Διεθνές Δίκαιο και το ιστορικό των ανθρωπιστικών επεμβάσεων κ.ο.κ. Ερευνητικά ενδιαφέροντα: η Θεωρία Πολέμου & η φύση των σύγχρονων συγκρούσεων, το ευρύτερο πλαίσιο των ελληνοτουρκικών σχέσεων, η νεότερη βαλκανική ιστορία, το νομικό σύστημα των διεθνών επεμβάσεων, θέματα στρατιωτικής οργάνωσης της σύγχρονης τουρκικής κρατικής οντότητας κ.ά. Ήταν συνεργάτης του Ινστιτούτου Geostrategic Forecasting Corporation of Chicago, ενώ από τον Ιούνιο του 2017 εργάζεται ως ερευνητής του επιστημονικού οργανισμού Ε.Κ.Ε.Ο. Ομιλεί Αγγλικά, Τουρκικά και τη γλώσσα της Π.Γ.Δ.Μ.

Περίληψη:

Η εκτράχυνση της τουρκικής προκλητικότητας σε Αιγαίο και ανατολική Μεσόγειο, σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση του μακρόπνοου και μεγαλεπήβολου τουρκικού εξοπλιστικού προγράμματος, θέτει την Ελλάδα ενώπιον πρωτοφανών συνθηκών απειλής κατά των κυριαρχικών της δικαιωμάτων. Παράλληλα οι μεταστροφές που παρατηρήθηκαν σε επίπεδο τουρκικής εξωτερικής πολιτικής, ενδεχομένως να φέρουν τις δύο χώρες τα αμέσως επόμενα χρόνια προ ενός «θερμού» επεισοδίου, όπως εκτιμούν έγκυροι αναλυτές. Οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις έχουν πληγεί από την οικονομική κρίση που επί 8 συναπτά έτη μαστίζει τη χώρα, και παράλληλα από την πολιτική «αυτοαφοπλισμού» που ακολουθείται διαχρονικά από την εκάστοτε πολιτική ηγεσία, εξαιτίας της σκανδαλολογίας που κυριάρχησε στο πολιτικό προσκήνιο κατά τα παρελθόντα έτη. Νομοτελειακά ο συσχετισμός ισχύος στο Αιγαίο άρχισε να ανατρέπεται, και το παρόν κείμενο καλείται να απαντήσει για το «πi δέον γενέσθαι», προκειμένου να οργανωθεί μια αποτελεσματική αποτρεπτική δύναμη, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των υφιστάμενων περιορισμών σε πόρους και ανθρώπινο δυναμικό.

Λέξεις Κλειδιά:

Ένοπλες Δυνάμεις, Ελληνοτουρκικές σχέσεις, Πόλεμος, Διακρατική σύγκρουση, Ισορροπία Ισχύος, Ελληνική εξωτερική Πολιτική, Αμυντικό Δόγμα, Πολεμική Αεροπορία, Πολεμικό Ναυτικό, Στρατός Ήραρας, Διακλαδικότητα.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	4
Τουρκικό Εξοπλιστικό Πρόγραμμα (συνοπτικά)	5
Προτάσεις για Αναπροσαρμογή Επιχειρησιακού Προσανατολισμού	7
Πολεμική Αεροπορία	9
Πολεμικό Ναυτικό	11
Στρατός Ξηράς.	11
Διακλαδικότητα	12
Συνεργασία Ελλάδας-Ισραήλ	13
Παράρτημα.....	14

Το Τουρκικό Εξοπλιστικό Πρόγραμμα. Σκέψεις-Προτάσεις για την Αναδιοργάνωση και τον Επανεξοπλισμό των Ενόπλων Δυνάμεων, προς την κατεύθυνση αντιμετώπισης τρεχουσών και αναδυόμενων απειλών. Η περίπτωση συνεργασίας με το Ισραήλ

Εισαγωγή

Οι προτάσεις για την αναδιοργάνωση κατατίθενται εφόσον ελήφθησαν υπόψη οι εξής παράγοντες: **α)** μορφή υπαρκτών και αναδυόμενων απειλών σε βάθος 5ετίας και πλέον **β)** υφέρπουσα οικονομική κρίση, πελιδνή δημοσιονομική κατάσταση και περιορισμένοι οικονομικοί πόροι, **γ)** γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά ελλαδικής επικράτειας, **δ)** δημογραφικό πρόβλημα, **ε)** εξελίξεις στρατιωτικής τεχνολογίας σε παγκόσμιο επίπεδο, **στ)** εγχώρια πολεμική βιομηχανία πεπερασμένων ικανοτήτων, **ζ)** περιορισμένο χρονικό πλαίσιο εξαιτίας του ιδιότυπου δεκαετούς 'αυτοαφοπλισμού' και της συνεπαγόμενης ανατροπής της ισορροπίας δυνάμεων.

Ως κύρια απειλή για την ελληνική επικράτεια, θεωρήθηκε αυτονόητα η περίπτωση της Τουρκίας και συνυπολογίστηκαν οι κάτωθι παράμετροι: **α)** εύρος τρέχοντος εξοπλιστικού προγράμματος (του οποίου πτυχές αναλύουμε παρακάτω), σε συνδυασμό με το ποσοστό εθνικής αμυντικής αυτάρκειας σε ποσοστό 65%² **β)** πρόσφατες εμπλοκές των Τ.Ε.Δ. σε πολεμικές επιχειρήσεις³, **γ)** εφαρμογή εκ μέρους της Τουρκίας κατά της Ελλάδας, ενός «Μεταμοντέρνου Πολέμου», **δ)** πληθυσμιακή «έκρηξη», κοινωνικά πρότυπα και κοινωνικές πεποιθήσεις περί απώλειών πολέμου, **ε)** στρατηγικός και στρατιωτικός σχεδιασμός όπως γνωστοποιήθηκε μετά και την αναθεώρηση του τουρκικού αμυντικού δόγματος (Türkiye'nin Milli Güvenlik Stratejisi)⁴, **στ)** διαφορούμενες εκτιμήσεις για την πορεία της τουρκικής οικονομίας⁵ (π.χ. το ενδεχόμενο «υπερθέρμανσης»)⁶.

---

² Έκθεση Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 2017 της Έδρας Στρατηγικών Σπουδών Θουκυδίδης. <http://thucydides.gr/index.php/ektheseis-2/154-2018-01-18-07-42-06>

³ Παούνης Νικόλαος: Ανασκόπηση της δράσης των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων στο μέτωπο του Αφρίν. DefenceReview 24 Μαρτίου 2018: <https://defencereview.gr/anaskopisi-tis-drasis-ton-toyrkikon-enoplion-dynameon-sto-metopo-toy-afrin/>

⁴ Nurullah Aydin Türkiye'nin Milli Güvenlik Stratejisi.2008.

Τουρκικό Εξοπλιστικό Πρόγραμμα (συνοπτικά)

Η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας τείνει να μεταβληθεί προς τρεις κύριες κατευθύνσεις: **α)** διολίσθηση προς πολιτικές «Hostage Taking Policy»⁷, **β)** μετατροπή των αμφισβητήσεων σε «αδιαμφισβήτητη» κυριαρχία⁸, **γ)** διαπραγμάτευση σε διπλωματικό επίπεδο και παράλληλα επί του πεδίου της μάχης.

Οι παραπάνω αλλαγές προϋποθέτουν τη διατήρηση ισχυρού στρατεύματος το οποίο θα δύναται να υλοποιήσει στο έπακρο τις εθνικές επιδιώξεις. Το εξοπλιστικό πρόγραμμα της Τουρκίας, καταρτίσθηκε σύμφωνα με τις Αρχές και το Δόγμα Πολέμου, στα οποία αναφέρθηκαν διεξοδικά στη διάρκεια επιστημονικού συνεδρίου⁹.

Το τουρκικό εξοπλιστικό πρόγραμμα βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη και διαρθρώνεται κυρίως ως κάτωθι:¹⁰

Το εξοπλιστικό πρόγραμμα για το Στρατό Ξηράς περιλαμβάνει το πρόγραμμα ανάπτυξης εθνικού άρματος μάχης (ALTAY) και θα αφορά την εγχώρια κατασκευή 250 (+750) νέων αρμάτων για τις χερσαίες δυνάμεις. Το όχημα PARS (8x8) και το TOMA Tulpar (που θα συνοδεύει τα άρματα ALTAY), το οποίο ενσωματώνει 100% τουρκικά όπλα, αισθητήρες και συστήματα, σχεδίασης Otokar. Πρόγραμμα αναπτύξεως πυραύλων επιφανείας-επιφανείας Bora/Khan (εμβέλεια 280 km)¹¹, και 4 εκδόσεις πυραύλων J-600T Yıldırım, εκ των οποίων η τελευταία (IV) θα έχει εμβέλεια έως 2.500 χλμ. (δυνατότητα εξοπλισμού και με χημικές κεφαλές). Κατασκευή πλωτών γεφυρών εφόδου Samur, Πολλαπλών Εκτοξευτών Πυραύλων T-122 Sakarya, και σύγχρονων πυροβόλων (370 αυτοκινούμενα οβιδοβόλα T-155 Firtina των 155mm, 160 ρυμουλκούμενα Panther 155mm). Επιπλέον, 336 τακτικά τεθωρακισμένα τροχοφόρα οχήματα μαζί με 1.075 οχήματα φορείς όπλων και 2.720 τροχοφόρα οχήματα, έρχονται να προστεθούν στο δυναμικό του Στρατού (Kirpi, Kobra, Ejder κ.α.).

---

⁵ Σύμφωνα με τη World Bank ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ κυμάνθηκε στο 6,7%, ο Πληθωρισμός εκτινάχθηκε στο 11,9%, το Δημόσιο Χρέος αποκλιμακώθηκε στο 28,2% του ΑΕΠ και η Ανεργία μειώθηκε στο 10,3%. Επομένως εκ πρώτης όψεως, τα βασικά μεγέθη αντικατοπτρίζουν μια ακμάζουσα οικονομία.

World Bank (2018), Broad-Based Upturn, but for How Long?, Global Economic Prospects, January 2018, <http://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>

⁶ Les Echos. Michel de Grandi. Turquie affiche une vigueur économique inattendue. 11/12/17.

⁷ Turkey's New Policy is Hostage Taking. Nate Shenkan. 02/03/2018 <http://foreignpolicy.com/2018/03/02/turkeys-new-foreign-policy-is-hostage-taking/>

⁸ Ροζάκης Χρήστος. Τα ελληνοτουρκικά σε έξαρση και πώς να τα αντιμετωπίσουμε. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 16/04/2018: <http://www.kathimerini.gr/958953/article/epikairothta/politikh/ar8ro-xr-rozakh-sthn-k-ta-ellhnotoyrkika-se-e3arsh-kai-pws-na-ta-antimetwpsoume>

⁹ Παούνης Νικόλαος. Επιστημονικό Περιοδικό ΚΕΜΜΕΠ τεύχος 23: http://www.kemnep.gr/images/Periodiko/teyxos23/KEMMEP_23_Turkey_geopolitics.pdf

¹⁰ Τουρκικό Εξοπλιστικό Πρόγραμμα. Ανατροπή Στρατιωτικής Ισορροπίας. Παρέμβαση Παούνης στην Εκπομπή Τομές στην Επικαιρότητα. Δεκέμβριος 2015. <https://youtu.be/DtfUOtktcQM>

¹¹ <http://www.military-today.com/missiles/khan.htm>

Εθνικό πρόγραμμα για 51+40 ελικόπτερα τύπου T-129 ATAK (ιταλοτουρκικής κατασκευής τα οποία ενεπλάκησαν στην επιχείρηση «Κλάδος Ελαίας» με ικανοποιητικά αποτελέσματα, παρά την απώλεια μιας μονάδας)¹². Ανανέωση ελικοπτέρων γενικής χρήσεως με το S-70 στο πλαίσιο συμπαραγωγής η οποία θα αποδώσει 121 μονάδες για τις Ένοπλες Δυνάμεις και τις λοιπές κρατικές υπηρεσίες. Επαύξηση δυνατοτήτων στον τομέα της αερομεταφοράς συντελείται και με την προμήθεια 8 CH-57F Chinook.

Ευρύτατο πρόγραμμα κατασκευής μη επανδρωμένων αεροχημάτων Altinay, Baykuş, Keklik, 10 MALE ANKA-S¹³, Bayraktar/TB2, Vestel Karayel. Μάλιστα τα Bayraktar-TB2 φέρουν εγχώριας κατασκευής πυραύλους UMTAS/MAM-L (δοκιμάστηκαν εξίσου επιτυχώς στο Afrin). Επιπλέον αναπτύχθηκαν αναλώσιμα drones για επιθέσεις «καμικάζι», υπό την επωνυμία STM Alpagu και Kargu, και UAV ηλεκτρονικού πολέμου Togan¹⁴. Τέλος, στο αεροπορικό σκέλος των εξοπλισμών προέχει η απόκτηση 116-119 μαχητικών αεροσκαφών F-35 (100 F-35A + 16-19 F-35B για επιχειρήσεις από το υπό ναυπήγηση σκάφος Anadolu), η ένταξη 4 «ιπτάμενων ραντάρ» (ΑΣΕΠΕ) MESA B-737, η προμήθεια 10 μεταφορικών αεροσκαφών τύπου A-400M, 2 αεροσκαφών διοίκησης και ελέγχου Gulfstream η κατασκευή των εκπαιδευτικών Hürkuş, και η σχεδίαση του εθνικού μαχητικού TF-X (αντικαταστάτης των F-16).

Πρόγραμμα ναυπηγήσεως του εθνικού πλοίου MILGEM, ως βάση για τη ναυπήγηση 8 κορβετών και 4 φρεγατών για το Τουρκικό Ναυτικό¹⁵. Πρόγραμμα προμήθειας 15 ελικοπτέρων SAR για τις ανάγκες της Διοίκησης Ασφάλειας Ακτών. Ναυπήγηση έξι υποβρυχίων Type 214, αντίστοιχα των ελληνικών «Παπανικολής». Ναυπήγηση 16 περιπολικών τύπου P1200. Ένταξη δυο αποβατικών πλοίων LST (Bayraktar & Sancaktar), και 8 ταχέα αποβατικά LCT. Ναυπήγηση 1 πλοίου αμφίβιας εφόδου LPD, το περίφημο mini-αεροπλανοφόρο "Anadolu" με δυνατότητα μεταφοράς 1 τάγματος πεζοναυτών, ελικοπτέρων και ικανού αριθμού ΤΟΜΠ/ΤΟΜΑ, από το οποίο θα μπορούν να προς-απονηώνονται F-35B¹⁶. Ανάπτυξη τεχνολογιών υποβρυχίων οπλικών συστημάτων όπως το Ahtapot της Aselsan. Κατασκευή αντιπλοϊκών βλημάτων Ahtaca, με συνολική εμβέλεια 222km (συνεργασία Roketsan-Armerkom)¹⁷, και τέλος ναυπηγήσεις πλοίων ερευνών (Barbaros), συλλογής πληροφοριών, ωκεανογραφικών κ.α.

Τα Διακλαδικά προγράμματα περιλαμβάνουν τα κάτωθι: ολοκληρωμένο σύστημα Διοίκησης και Ελέγχου Hava Kuvvetleri Bilgi, και τοποθέτηση σε τροχιά 26 συνολικά δορυφόρων διαφόρων κατηγοριών (π.χ. τηλεπικοινωνιακούς, επιτηρήσεως για συλλογή πληροφοριών από το διάστημα σε στρατηγικό και τακτικό επίπεδο¹⁸. Μακροπρόθεσμα προγραμματίζεται η δημιουργία κέντρου εκτοξεύσεως δορυφόρων, και η ανάπτυξη σχετικών συστημάτων για στρατιωτική χρήση και για προσδιορισμό θέσεως (GPS). Παράλληλα δημιουργήθηκε Διεύθυνση Άμυνας Κυβερνοχώρου. Ανάπτυξη συστημάτων Η/Π (παρεμβολείς KORAL-

---

¹² <https://www.army-technology.com/projects/agusta/>

¹³ Φέρουν κεραία SATCOM και ο επίγειος σταθμός OSEM θα συνεργάζεται με το δορυφόρο Turksat4B.

¹⁴ <https://www.stm.com.tr/tr>

¹⁵ Πρόθεση εκ μέρους του Πακιστάν για απόκτηση 4 Κορβετών Milgem και αριθμού ελικοπτέρων ATAK: <https://aa.com.tr/en/turkey/turkey-signs-deal-to-produce-4-corvettes-with-pakistan/815631>

¹⁶ <https://turkishnavy.net/tag/lpd/>

¹⁷ <https://www.defensenews.com/land/2015/07/18/turkey-advances-indigenous-missile-programs/>

¹⁸ Περισσότερες λεπτομέρειες στο Παράρτημα Ι.

ED/ET)¹⁹, κρυπτογραφικών συσκευών, διακλαδική προστασία επικοινωνιών των μονάδων με τα επιτελεία, κέντρα ακροάσεως, αισθητήρες κλπ.

Ένα από τα επιτεύγματα του τουρκικού ιδρύματος επιστημονικών και τεχνολογικών ερευνών TÜBİTAK, είναι το στρατηγικού επιπέδου ψηφιακού δικτύου επικοινωνιών TAFICS, για την συνεργασία των Κλάδων και η επικοινωνία με φωνητικά δεδομένα, αποστολή εγγράφων, εικόνων, φωτογραφιών, υψηλής ποιότητας και ταχύτητας. Επίσης δόθηκε έμφαση στην ανάπτυξη των ρομποτικών εφαρμογών.

Τέλος υπάρχει σε εξέλιξη ευρύτατο προγράμματα αναπτύξεως όπλων και αισθητήρων, όπως το βλήμα cruise SOM, βόμβες και πυρομαχικά διαφόρων ειδών και δυνατοτήτων, πύραυλοι αέρος-αέρος Bozdoğan («Νανογέρακο» βλήμα μέσου μεγάλου βεληνεκούς), Gökdoğan («Πετρίτης», βλήμα μικρού βεληνεκούς), τορπιλών (AKYA), αντιαρματικών βλημάτων UMTAS και ρουκετών Cirit (προσαρμόζονται και σε επιθετικά ελικόπτερα και UAV), τυφέκια ελευθέρων σκοπευτών κλπ.

Πρόσφατα επελέγη ως το νέο α/α σύστημα μεγάλου βεληνεκούς το ρωσικό S-400, ενώ εξετάζεται και η προμήθεια πυροβολαρχιών SAMP (μάλλον εναλλακτικά). Επίσης βρίσκεται σε εξέλιξη η προμήθεια 45 αντιαεροπορικών εκτοξευτών για χαμηλά ύψη με σκοπό την προστασία βάσεων (HISAR-A), καθώς και το A/A σύστημα κάλυψης φαλαγγών Korkut SPAAG ACV-30.

Τέλος επισημαίνεται η ενδεχόμενη πρόθεση της γείτονος χώρας **να μετεξελιχθεί από συμβατική σε πυρηνική δύναμη**. Η συνεργασία με το Πακιστάν σε επίπεδο στρατηγικών εταίρων πιθανόν να περιλαμβάνει και αντίστοιχες πτυχές²⁰.

Προτάσεις για Αναπροσαρμογή Επιχειρησιακού Προσανατολισμού

Σύμφωνα με την πρόταση του υπογράφοντος, θα πρέπει να υπάρξει αναπροσαρμογή του Επιχειρησιακού Δόγματος προς δύο κύριες κατευθύνσεις: **α) Απαγόρευση- Αντιπρόσβαση, β) Αποτροπή**.

Η αναπροσαρμογή του Επιχειρησιακού Δόγματος, θα συμπαρασύρει προς αντίστοιχη «φορά» το Δόγμα Εκπαίδευσης, τη χωροταξική διάταξη των Ενόπλων Δυνάμεων και τις προμήθειες οπλικών συστημάτων (οι οποίες θα γίνουν με όρους διαφάνειας μέσω Συμβάσεων που θα περιέχουν ποινικές ρήτρες υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου).

Η **Αντιπρόσβαση-Απαγόρευση (Anti-Access Area Denial/A2/AD)** μιας περιοχής αναφέρεται στην άρνηση χρήσης των οδών προσέγγισης ενός γεωγραφικού χώρου (π.χ. Αιγαίο Πέλαγος), δια πυρών, δημιουργώντας «Μη Γραμμικής Φύσεως Απειλές» κατά του αντιπάλου²¹. Ο καθηγητής Κ. Γρίβας αναλύει τον τρόπο με τον οποίο η Κίνα δημιούργησε αντίστοιχη ικανότητα στην Κίτρινη Θάλασσα προκειμένου να απαγορεύσει την πρόσβαση στο ισχυρότερο Αμερικανικό Πολεμικό Ναυτικό (και στις αεροπορικές του

---

¹⁹ <http://www.kokpit.aero/koral-dusman-radar-koredecek>

²⁰ Το Πακιστάν εξαιτίας της διαμάχης του με την Ινδία για το Κασμίρ, ανέπτυξε τεχνολογία κατασκευής πυρηνικών όπλων και εκτιμάται ότι υπάρχουν στο εθνικό οπλοστάσιο 100 και πλέον κεφαλές.

²¹ The Diplomat. Know the Asia Pacific. <https://thediplomat.com/tag/anti-accessarea-denial-a2ad/>

δυνάμεις)²². Οι Κινέζοι ιθύνοντες φαίνεται πως έχουν καταλάβει ότι θα ήταν μάταιο και πολύ δαπανηρό να προσπαθήσουν να αναπτύξουν συμβατικές αεροναυτικές δυνάμεις ώστε να αντισταθμίσουν την αμερικανική ισχύ. Δια τούτο επένδυσαν σε μια σειρά από ασύμμετρες ικανότητες «Αντιπρόσβασης-Άρνησης Περιοχής», με στόχο την εκδίωξη του U.S.Navy μακριά από τις κινεζικές ακτές και την εξασφάλιση της εθνικής κυριαρχίας στο ζωτικό θαλάσσιο χώρο²³.

Η δημιουργία συνθηκών *Anti-Access Area Denial*, προϋποθέτει διευρυμένη ικανότητα στο δικτυοκεντρικό πόλεμο (NCW)²⁴, μέσα από τη διασύνδεση UAV's, δικτύου ραντάρ επιφανείας τα οποία θα καλύπτουν αποτελεσματικά την καθ' ἡμᾶς θάλασσα, και συστοιχίες εκτοξευτών πυραύλων (αντιαεροπορικών και αντιπλοϊκών). Στην τελευταία περίπτωση, πέραν των επάκτιων συστοιχιών με νορβηγικής κατασκευής NSM Kongsberg²⁵, μπορούν να προστεθούν οι νέες εκδόσεις του ATACM's (η Ελλάδα ήδη διαθέτει 153 πυραύλους χωρίς όμως αντιπλοϊκές ικανότητες) με προφανή πλεονεκτήματα **i)** τη μείωση της πολυτυπίας, **ii)** την απόκτηση πρώιμων ικανοτήτων εξαπόλυσης **διαχωρικών πυρών**.

Το πλεονέκτημα από την εφαρμογή του *Anti-Access Area Denial* έγκειται **1)** στην ασύμφορη αύξηση απωλειών του αντιπάλου σε υλικούς και ανθρώπινους πόρους, **2)** δημιουργία αβεβαιότητας και άγχους στα αντίπαλα πληρώματα και συνεπώς αποφυγή του Αιγαίου εξαιτίας της ενεδρευούσας πυραυλικής απειλής, **3)** υπερβολική φθορά δυνάμεων προκειμένου να εντοπίσουν και να εξαρθρώσουν το ολοκληρωμένο δίκτυο (με αποτέλεσμα την πιθανή παραίτηση από την εν λόγω προσπάθεια, εφόσον αυξηθούν ραγδαία οι απώλειες του), **4)** την εξοικονόμηση ανθρώπινων και υλικών πόρων εκ μέρους της Ελλάδας.

Η **Αποτροπή** αποτελεί πολιτική αρχή που αποσκοπεί στη δημιουργία της πεποίθησης στον εν δυνάμει αντίπαλο, ότι το κόστος μιας πιθανής πολεμικής ενέργειας θα υπερβεί κάθε πιθανό κέρδος. Στην πραγματικότητα ο όρος «**Deterrence**» απέκτησε ουσιώδη διάσταση μετά την εμφάνιση των πυρηνικών όπλων, όπου το NATO είχε κλιμακώσει σε 4 συνολικά επίπεδα, τη χρήση τν προαναφερθέντων.

Στην ελληνική περίπτωση ο όρος **Αποτροπή** συνίσταται σε τρία βασικά στοιχεία: αμυντική επάρκεια, ευέλικτη ανταπόδοση, αμυντική κάλυψη κυπριακής Δημοκρατίας²⁶. Η Ελλάδα δεν κατόρθωσε «εν τοις πράγμασι» να εφαρμόσει αποτελεσματική πολιτική αποτροπής έναντι της τουρκικής απειλής, ενώ στη διάρκεια της κρίσης των Ιμίων η πολιτική αυτή δεν λειτούργησε αποτελεσματικά, σύμφωνα με την εκτίμηση πολλών αναλυτών²⁷.

²² Γρίβας Κωνσταντίνος. Η Στρατιωτική Άνοδος της Κίνας. Η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή. Εισαγωγή στη Γεωγραφία των Πολεμικών Τεχνολογιών. Εκδόσεις Λιβάνη. 2013.

²³ Ibid. σελ.98.

²⁴ David S. Alberts , John J. Garstka, Frederick P. Stein “NETWORK CENTRIC WARFARE – Developing and Leveraging Information Superiority” 2nd Edition. ISBN1-57906-019-6

²⁵ Με εμβέλεια μεγαλύτερη των 185 χλμ, οι συστοιχίες των NSM Kongsberg μπορούν να εγκατασταθούν στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις αντιαεροπορικών της Π.Α. (π.χ. Σκύρος, Χορτιάτης κ.α.) και του Σ.Ξ. (Υμηττός, Κύμη κ.α.) ώστε να αποφευχθεί η δημιουργία νέων εγκαταστάσεων, γεγονός το οποίο θα συνεπάγονταν επιπλέον δαπάνη.

²⁶ Επίτομη Παγκόσμια Στρατιωτική Εγκυκλοπαίδεια. Στρατηγικές Εκδόσεις. Σελ.226.

²⁷ Παούνης Νικόλαος ΕΛΙΑΜΕΠ 02/12/17. Η κρίση των Ιμίων. http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2017/12/87_2017_-WORKING-PAPER-_%CE%A0%CE%B1%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CE%B7%CF%82-%CE%98.-%CE%9D%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BB%CE%B1%CE%BF%CF%82.pdf

Η Αποτροπή οφείλει να «οικοδομηθεί» στην κατεύθυνση της επαύξησης των επιθετικών δυνατοτήτων των ενόπλων δυνάμεων, ώστε να αυξηθεί η ικανότητα πρόκλησης συντριπτικού πλήγματος στις υποδομές, στον οικονομικό ιστό και στις στρατιωτικές εγκαταστάσεις του αντιπάλου. Αυτό συνεπάγεται άμεση ενίσχυση των ικανοτήτων κρούσης της Πολεμικής Αεροπορίας, συγκρότηση σύγχρονου συστήματος συλλογής και μετάδοσης πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο, επέκταση του πυραυλικού αποθέματος.

Προκειμένου να υποστηριχθούν οι δύο κύριοι άξονες (Αντιπρόσβαση-Αποτροπή), επιγραμματικά και ανά Κλάδο, θα μπορούσαν να υλοποιηθούν αλλαγές όπως παρακάτω:

Πολεμική Αεροπορία

Η Πολεμική Αεροπορία από το 1974 και εξής είναι ο Κλάδος ο οποίος δίνει καθημερινή μάχη υπεράσπισης των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων. Παράλληλα, εξαιτίας της ταχύτητας, της εμβέλειας και του μεταφερόμενου όγκου πυρός που δύναται να μεταφέρει ένα αεροσκάφος, ανά πάσα στιγμή σε οποιοδήποτε σημείο της ελληνικής επικράτειας, καθίσταται μονόδρομος η «πρωτοκαθεδρία» στην ενίσχυση του Όπλου.

Ως προς τη διάρθρωση του στόλου: Η Πολεμική Αεροπορία διατηρεί σε υπηρεσία 230 τακτικά μαχητικά σε 11 Μοίρες Α/Φ, εκ των οποίων 154 F-16 (ποσοστό 67%), 42 Mirage 2000/-5Mk2 (18,3%) και 34 F-4E PI2000 (14,7%). Την τρέχουσα περίοδο, το πρόγραμμα αναβάθμισης 84 F-16 στο επίπεδο Viper αποτελεί την κορυφαία προτεραιότητα διακλαδικά. Προσωπική εκτίμηση αποτελεί η εγκατάλειψη του Προγράμματος Viper, η αναβάθμιση των 124 F-16 στο επίπεδο Advanced M CCIP (124 + 30 υπάρχοντα M), γεγονός το οποίο θα αποκλιμακώσει το κόστος, η πώληση των 24 Mirage2000-5 (για να γίνει δελεαστικό το πακέτο πώλησης, να συμπεριληφθεί η δωρεάν παραχώρηση των Mirage2000EGM/BGM), και η απόσυρση των F-4E μετά την εκμετάλλευση των εναπομεινάντων ωρών πτήσης. Η είσπραξη από την πώληση των Mirage2000 θα διατεθεί στο πρόγραμμα απόκτησης NMA.

Ο μελλοντικός στόλος της Π.Α. θα διαθέτει περίπου 150 F-16 σε επιθετικούς ρόλους και αποστολές αναγνώρισης (DB-110), και 40-50 NMA σε ρόλους Αναχαίτισης-Αεροπορικής Υπεροχής, ενώ θα δοθεί προτεραιότητα και στην απόκτηση μεταχειρισμένων UAV's/UCAV's (Heron, Harop κ.α.) ώστε να μπορεί να εφαρμοστούν αποτελεσματικά αποστολές «Δικτυοκεντρικού Πολέμου». Κατά συνέπεια θα ανανεωθεί ο στόλος άμεσα με σύγχρονα αεροσκάφη, και παράλληλα θα επιτευχθεί μέγιστος βαθμός ομοιοτυπίας με πολλαπλά οφέλη σε επίπεδο λογιστικής υποστήριξης.

Όσον αφορά τα NMA μπορούν να αποκτηθούν με διεθνούς εμβέλειας διαγωνισμό και με όρους διαφάνειας, ενώ η επιλογή θα γίνει με κριτήρια i) οικονομικά, ii) επιχειρησιακά, iii) ύψους αντισταθμιστικών ωφελημάτων. Απαραίτητο επιχειρησιακό κριτήριο θα πρέπει να είναι η ενσωμάτωση ραντάρ κατηγορίας AESA και συστήματος παθητικής κατόπτευσης στόχων IRTS, ώστε με τις κατάλληλες τακτικές, να δύναται να εντοπιστεί στόχος χαμηλής Η/Μ ακτινοβολίας (π.χ. F-35). Για παράδειγμα η απόκτηση του Σουηδικού Gripen NG (E/F)²⁸, πέραν του χαμηλού κόστους απόκτησης/λειτουργίας, στα Α/Ω θα μπορούσε να ενταχθεί και η υποχρέωση της κατασκευάστριας SAAB να «διασυνδέσει» με αρτηρία μεταφοράς δεδομένων τα υπό απόκτηση μαχητικά με τα υπάρχοντα ιπτάμενα ραντάρ EMB-145 Erieye AEW/C²⁹.

²⁸ <http://www.gripenblogs.com/Lists/Categories/Category.aspx?CategoryId=6&Name=GRIPEN+NG>

²⁹ <http://www.haf.gr/arsenal/erieye-emb-145h-aewc/>

Παράλληλα η SAAB υπόσχεται τη μεταφορά υποκατασκευαστικού έργου στον υποψήφιο αγοραστή, όπερ μεθερμηνευόμενον εστί, μεταφορά τεχνογνωσίας και δημιουργία θέσεων εργασίας. Τα NMA θα κληθούν να «σηκώσουν» το βάρος των αναχαιτίσεων τα επόμενα έτη, ενώ για απειλές χαμηλού κόστους (τουρκικά drones/UAV's), η Π.Α. μπορεί να εξετάσει την περίπτωση των T-6 Texan.

Ως προς την απόκτηση όπλων: Απαραίτητη προϋπόθεση για την εκτέλεση της κύριας αποστολής της Π.Α. θα είναι η απόκτηση όπλων κατηγορίας standoff και cruise. Ως προς τους Scalp σε περίπτωση πώλησης των Mirage2000 η παρουσία τους στο ελληνικό οπλοστάσιο θα εξαρτηθεί από το NMA. Αν το επιλεχθέν μαχητικό είναι συμβατός φορέας του όπλου (EF-2000, Gripen NG, Rafale F.3TR), τότε το όπλο θα αξιοποιηθεί άμεσα, διαφορετικά θα προωθηθούν προς πώληση. Αξίζει να επισημανθεί ότι στη διάρκεια των πρόσφατων γαλλικών επιθέσεων στη Συρία, εκφράστηκαν υπόνοιες περί τεχνικών αστοχιών του όπλου³⁰. Βλήματα standoff χαμηλού κόστους/υψηλής ευκρίνειας θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν τα ισραηλινής κατασκευής SPICE-2000, για τα οποία υπήρξε στο παρελθόν εκπεφρασμένη πρόθεση απόκτησης 400 συνολικά συλλογών (kits)³¹. Για τα όπλα cruise, η Π.Α. οφείλει να στραφεί προς τα AGM-158 JASSM ER³², τα οποία απέδωσαν εξαιρετικά κατά τις πρόσφατες επιδρομές στη Συρία³³. Με εμβέλεια που υπερβαίνει 1.000 km, το όπλο μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά ακόμη και την απειλή των συστοιχιών S-400, αρκεί να εφαρμοστεί τακτική «κορεσμού».

Αξίζει να επισημανθεί ότι ελληνική εταιρεία αποπειράθηκε να αναπτύξει βλήμα standoff (BSK HCS-1 Macedon) αλλά ουδέποτε τούτο υλοποιήθηκε, και ίσως θα άξιζε της προσοχής των ιθυνόντων μεταγενέστερα.

Ως προς την A/A Άμυνα: Θα πρέπει να θεωρείται βέβαιος ο εκσυγχρονισμός των υπαρχόντων A/A συστημάτων και η αναβάθμιση των Radar επιτήρησης των ΜΣΕΠ, ώστε να αντιμετωπιστούν οι νεοεισερχόμενες στο τουρκικό οπλοστάσιο, απειλές. Σε όλες τις περιπτώσεις, καίριος θα μπορούσε να είναι ο ρόλος του Ισραήλ, όπως θα επισημανθεί στη συνέχεια.

Ως προς τη χωροταξική διάταξη: η μαζική απόκτηση από την Τουρκική Πολεμική Αεροπορία πυραύλων χαμηλού Η/Μ ίχνους SOM-B/J με εμβέλειες 150/500+ χλμ. (σε συνδυασμό με το F-35) αλλάζει άρδην τα δεδομένα της απειλής και δημιουργεί ευνοϊκές προϋποθέσεις για ένα μαζικό συντριπτικό πλήγμα κατά της Π.Α³⁴. Αν για παράδειγμα ένα τουρκικό «πακέτο» (comao) κατορθώσει να φτάσει στις Σποράδες (όχι απίθανο βάσει των έως σήμερα, παραβιάσεων), μπορεί να καταστρέψει ταυτόχρονα τρεις από τις έξι κύριες εγκαταστάσεις της Π.Α (Λάρισα, Αγκιάλος, Τανάγρα). Η διάταξη της Π.Α. επέτρεπε την αντιμετώπιση της απειλής μέχρι και τα τέλη του 2010, οι επιθετικές δυνατότητες όμως της T.H.K. αναβαθμίστηκαν γεωμετρικά. Προτείνεται ενδεικτικά η μεταφορά των δραστηριοτήτων της Ν. Αγκιάλου στο Άκτιο, και η μετάπτωση της 111 Π.Μ. σε αεροδρόμιο μεταστάθμευσης για τη διεξαγωγή αναχαιτίσεων. Παράλληλα αναστολή δραστηριοτήτων της 131 Σ.Μ. στη Λήμνο εξαιτίας του ότι η αεροπορική βάση βρίσκεται σε εμβέλεια βολής πυραύλων (π.χ. TR-300 Kasirga K+)³⁵, συνεπώς αεροσκάφη και πληρώματα

³⁰ <https://www.defensenews.com/naval/2018/04/18/france-turns-to-plan-b-when-missile-launch-fails-during-syria-airstrikes/>

³¹ http://www.deagel.com/Defensive-Weapons/Spice-2000_a000983001.aspx

³² <https://www.lockheedmartin.com/en-us/products/jassm.html>

³³ <https://www.flightglobal.com/news/articles/jassm-er-makes-combat-debut-against-syrian-chemical-447747/>

³⁴ <http://www.roketsan.com.tr/urunler-hizmetler/hassas-gudumlu-fuzeler/som-j-jsf-uyumlu-stand-off-muhimmat/>

³⁵ <http://www.roketsan.com.tr/urunler-hizmetler/kara-sistemleri/satihtan-satiha-roketler/tr-300-topcu-roketleri/>

σε περίοδο επιχειρήσεων θα πρέπει να θεωρούνται βέβαιες απώλειες. Προτάσεις υπάρχουν και προς έτερες κατευθύνσεις, αλλά κρίνεται σκόπιμο να μην αναπτυχθούν για λόγους εξοικονόμησης χώρου.

Πολεμικό Ναυτικό

Το Πολεμικό Ναυτικό οφείλει να προσαρμοστεί προς μια νέα πραγματικότητα που αφορά τον υπερεξοπλισμό της εν δυνάμει απειλής σε σημείο μη ανταγωνιστικό, τη δημιουργία μικτού στόλου, με την ένταξη σκαφών μικρότερου εκτοπίσματος αλλά με σύγχρονα όπλα μεγάλου όγκου πυρός (π.χ Κορβέτες), την απόκτηση ικανότητας πραγματοποίησης επιθέσεων κατά στόχων εδάφους, ώστε να υπάρξει αγαστή συνεργασία με την Π.Α. σε περίπτωση ανάληψης δράσης, συνεπώς μεγιστοποίηση του αποτελέσματος ενός πλήγματος. Γενικά επιβάλλεται ο εκσυγχρονισμός των 4 ΜΕΚΟ200ΗΝ, η απόσυρση των Φρεγατών "S" ηλικίας 40 και πλέον ετών, και η ένταξη μικρού αριθμού Κορβετών με ικανότητες Κρούσης, Ανθυποβρυχιακές και Αεράμυνας περιοχής (έκαστοι από 2, στο σύνολο 6). Βέλτιστη επιλογή η ισραηλινή stealth "Sa'ar 6"³⁶, της οποίας η επιλογή θα μπορούσε να συνδυαστεί με το μέλλον των Ελληνικών Ναυπηγείων, και γενικότερα της εμπλοκής των Ισραηλινών στα μελλοντικά προγράμματα εκσυγχρονισμού του Στόλου. Η ικανότητα μεταφοράς πυραύλων Barak 8 και συστήματος C-Dome, καθιστά το σκάφος ικανή πλατφόρμα ως πλοίο αεράμυνας περιοχής, ικανότητα απαραίτητη για την κάλυψη των επιχειρήσεων του Στόλου σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο.

Κατά τη διάρκεια σύνταξης της παρούσας, υπήρχαν συγκεχυμένες πληροφορίες (διαρροή και διάψευση από τη γαλλική πλευρά) για το ενδεχόμενο απόκτησης Φρεγατών FREMM με καθεστώς ενοικίασης. Τυχόν ένταξη των σκαφών FREMM αλλάζει άρδην τα επιχειρησιακά δεδομένα, όπως και τις προτάσεις της παρούσας ανάλυσης σε σχέση με τη μελλοντική διάρθρωση του Π.Ν.

Επίσης κρίσιμο επιχειρησιακό στοιχείο, η μεταφορά «σύσσωμης» της 32 ΤΑΞ.ΠΝ πλησίον των αποβατικών σκαφών και η ενίσχυση της αντιαεροπορικής προστασίας των Ναυστάθμων (ο αριθμός των 2 Crotale NG θεωρείται ανεπαρκής).

Στρατός Ξηράς.

Στο Στρατό Ξηράς θα πρέπει να υπάρξει χωροταξική και επιχειρησιακή αναδιάρθρωση βάσει της υφιστάμενης απειλής, ανεξαρτήτως τοπικιστικών κριτηρίων.

Οργανωτικά προτείνεται η διατήρηση 3 μειζόνων Σχηματισμών i) Δ'Σ.Σ. (δυτική Θράκη-Ανατολική Μακεδονία) με Τ/Θ και Μ/Κ Ταξιαρχίες ii) ΑΣΔΕΝ (Νησιά Αιγαίου) iii) 1 Σώμα Στρατού Στρατηγικής Εφεδρείας (κεντρική και ανατολική Μακεδονία), με αποστολή την επέμβαση ανά τον ελλαδικό χώρο, σύμφωνα με τις εκάστοτε επιχειρησιακές απαιτήσεις. Στο Σώμα αυτό θα υπαχθούν το σύνολο των Ειδικών Δυνάμεων, της Αεροπορίας Στρατού, καθώς επίσης 32^η ΤΑΞ ΠΝ και 71^η Α/Μ ΤΑΞ. Στο ίδιο Σώμα θα υπάγεται 1 Μ/Κ ΤΑΞ σε ρόλο άμεσης επέμβασης δια τούτο θα διατίθεται και μεγάλο μέρος αρματοφορέων.

---

³⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Sa%27ar_6-class_corvette

Για τη βελτίωση της επάνδρωσης προτείνεται η ολιγόμηνη αύξηση της στρατιωτικής θητείας και η σε εθελοντική βάση στράτευση των γυναικών, γεγονός καταλυτικό για την αύξηση των επιπέδων ασφαλείας των στρατιωτικών εγκαταστάσεων, την αύξηση των επιπέδων ετοιμότητας και τη μείωση του λειτουργικού κόστους. Χρήσιμη θα θεωρούνταν και η συγκέντρωση των οργανικών μονάδων της εκάστοτε Ταξιαρχίας σε ένα στρατόπεδο, για τους προαναφερόμενους λόγους. Τούτο συνεπάγεται μείωση των διατιθέμενων στρατιωτικών εγκαταστάσεων κατά τουλάχιστον 40% με ευεργετικές συνέπειες προς την κατεύθυνση εξοικονόμησης πόρων.

Επίσης προς την κατεύθυνση μείωσης του λειτουργικού κόστους, συστήνεται η διατήρηση 2 μεγάλων Κέντρων Εκπαιδύσεως, ενός Όπλων (π.χ. υπάρχουσες εγκαταστάσεις στον Αυλώνα Βοιωτίας), και ενός Κέντρου Εκπαιδύσεως Σωμάτων (π.χ. Ήπειρος ή Δυτική Μακεδονία).

Σε επίπεδο εξοπλισμού, για τα άρματα μάχης προτείνεται η ενσωμάτωση APS (π.χ. Trophy) ειδικά μετά τα διδάγματα των δυο τουρκικών επιχειρήσεων στη Συρία. Σε περίπτωση υψηλού κόστους απαιτείται η ενσωμάτωση αρχικά στα Leopard2A6HELL και εν συνεχεία στα ομοιότυπα A4. Στις σημαντικές ελλείψεις του Σ.Ξ. συγκαταλέγονται η απουσία TOMA και η παλαιότητα των ΤΟΜΠ (M-113). Δεδομένης της παρούσης οικονομικής κατάστασης θα πρέπει να αναζητηθούν οι λύσεις «απορρόφησης» μεταχειρισμένου πολεμικού υλικού, όπως τα 400 διαθέσιμα M-1A1 Abrams, 70 περίπου οβιδοβόλα Pzh-2000, εκτοξευτές MLRS κτλ. Παράλληλα προτείνεται η άμεση απόσυρση του πεπαλαιωμένου υλικού του Σ.Ξ (M-113, M-48A5 MOLF κ.α.), ώστε να μειωθούν οι λειτουργικές δαπάνες.

Ένα μεγάλο μειονέκτημα του Σ.Ξ. παραμένει η αδυναμία μαζικής αερομεταφοράς δυνάμεων με ελικόπτερα ελιγμού καθώς τα υπέργυρα Huey αγγίζουν κατά μέσο όρο τα 50 έτη σε υπηρεσία. Απαιτείται η ολοκλήρωση των παραλαβών των NH-90 και το ενδεχόμενο απόκτησης 15-20 μεταχειρισμένων UH-60.

Διακλαδικότητα

Η αναπροσαρμογή του Δόγματος Επιχειρήσεων προς τις κατευθύνσεις Αποτροπής και Απαγόρευσης/Αντιπρόσβασης, θα συμπαρασύρει ανάλογες αναπροσαρμογές στο Δόγμα Εκπαιδύσεως. Παράλληλα, προτείνεται η διεξαγωγή ασκήσεων διπλής ενεργείας οι οποίες αυξάνουν το βαθμό δυσκολίας και ρεαλιστικότητας. Σήμερα οι ένοπλες δυνάμεις δεν εκτελούν γυμνάσια διπλής ενεργείας (τουλάχιστον σε επίπεδο Τάγματος και άνω), ενώ στη διάρκεια των Διακλαδικών ασκήσεων επαναλαμβάνονται τα σενάρια προηγούμενων ετών. Ένα μέτρο επαύξησης της μαχητικότητας αλλά και του ρεαλισμού της προσομοίωσης, θα μπορούσε να είναι η ένταξη των Λεσχών Εφέδρων Καταδρομών στις εθνικές ασκήσεις, τα μέλη των οποίων θα αναλαμβάνουν να προσομοιώσουν τις εχθρικές δυνάμεις σε σενάρια αντιμετώπισης ασύμμετρης απειλής.

Η επαύξηση της διακλαδικότητας αντιπροσωπεύει έναν πολλαπλασιαστικό ισχύος. Απαιτείται η ένταξη σύγχρονων τηλεπικοινωνιακών συστημάτων, δημιουργία κέντρων διακλαδικών επιχειρήσεων (με στενή συνεργασία από την περίοδο της ειρήνης), ενώ ο πόλεμος στο Η/Μ φάσμα καθίσταται μονόδρομος ώστε να μεγιστοποιηθεί η απόδοση των πυραυλικών συστημάτων. Συνεπώς η προμήθεια σύγχρονων παρεμβολέων (ιπτάμενες ή χερσαίες κατά προτίμηση πλατφόρμες), προμήθεια drones υποκλοπών και φονικών αεροχημάτων UCAV's (ισραηλινά harop), και η συγκρότηση μονάδων Κυβερνοπολέμου θεωρείται ζωτικής σημασίας για την επίτευξη νίκης.

Για την αντιμετώπιση της απειλής των δεκάδων τουρκικών drones, προτείνεται η προμήθεια όπλων-αντίμετρων (π.χ. DroneDefender), τα οποία διακόπτουν τη σύνδεση μεταξύ UAV-χειριστή, αδρανοποιώντας το όχημα³⁷.

Συνεργασία Ελλάδας-Ισραήλ

Η συνεργασία μεταξύ Ελλάδας Ισραήλ μπορεί να αποτελέσει κομβικό σημείο για την ασφάλεια των δυο χωρών εκατέρωθεν. Σήμερα η διμερής συνεργασία κινείται σε επιφανειακό επίπεδο υπό την έννοια ότι 10 έτη μετά την πρώτη αεροπορική άσκηση «Glorious Spartan», δεν υπήρξε περαιτέρω εμπάθυνση. Αναλύσεις οι οποίες είδαν το φως της δημοσιότητας περί στρατιωτικής συνδρομής, ασφαλώς απέχουν από την πραγματικότητα, καθώς σε μια τέτοια περίπτωση οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις θα πρέπει να καλύψουν το Ισραήλ σε ενδεχόμενη επίθεση από το Ιράν, τη Χεζμπούλα και τη Χαμάς. Είναι έτοιμοι οι Έλληνες να πολεμήσουν κατά των Παλαιστινίων; Εκτός και αν η πρόταση των αρθρογράφων δεν περιγράφει μια αμφιμονοσήμαντη σχέση, δηλαδή μόνο το Ισραήλ θα έχει υποχρεώσεις έναντι της Ελλάδος, και όχι αντιστρόφως (sic!).

Στην Ελλάδα αγνοούμε την οικονομική διάσταση των διμερών σχέσεων μεταξύ Τουρκίας και Ισραήλ. Ενδεικτικά το 25% των τουρκικών εξαγωγών προς τις χώρες του Περσικού κόλπου, διακινείται μέσω του λιμένα της Χαίφα. Οι διμερείς οικονομικές σχέσεις (Ελλάδας-Ισραήλ), προς το παρόν δεν έχουν μετουσιωθεί σε κάποιο πλαίσιο το οποίο να δημιουργεί συνθήκες μιας αναπόδραστης συμμαχίας. Η προσωπική πρόταση επικεντρώνεται στην πώληση των ελληνικών αμυντικών βιομηχανιών στις αντίστοιχες ισραηλινές εταιρείες (π.χ. EAB στην IAI) διότι θα προκύψουν άμεσα τα ακόλουθα οφέλη: α) μεταφορά τεχνογνωσίας και δη art of the state, εξισορροπώντας τα επιτεύγματα της τουρκικής πολεμικής βιομηχανίας, β) εξυγίανση, γ) δημιουργία θέσεων εργασίας, δ) ανάληψη υποκατασκευαστικού έργου για το σύνολο των εθνικών εξοπλιστικών προγραμμάτων, ε) εμπάθυνση διμερών σχέσεων.

Περεταιίρω συνεργασία μπορεί να υπάρξει μέσω της παραχώρησης κάποιου αεροδρομίου (π.χ. 133 Σ.Μ) για τμηματική χρήση, μέσω του οποίου το Ισραήλ θα υλοποιεί την λεγόμενη «Άμυνα Βάθους», την οποία στερείται συστηματικά εξαιτίας του περιορισμένου γεωγραφικού βάθους.

Στο παραπάνω πλαίσιο μπορεί να υπάρξει διμερής συνεργασία. Όχι όμως σε καταστάσεις αμοιβαίας στρατιωτικής συνδρομής.

---

³⁷ <https://www.battelle.org/government-offerings/national-security/aerospace-systems/counter-UAS-technologies/dronedefender/dronedefender-video>

Παράρτημα

Παρακάτω παρατίθεται Πίνακας με το τουρκικό πρόγραμμα εκτοξεύσεων δορυφόρων ανά έτος.

Πίνακας: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΝΑ ΕΤΟΣ

Δορυφόρος	Αριθμός	Εταιρεία	Έτος εκτόξευσης	Κατηγορία
Türksat-4B	1	MELCO	2015	Τηλεπικοινωνιακός
Türksat-5A	1	MELCO	2015	Τηλεπικοινωνιακός
Göktürk-1	1	TUSAŞ και Aselsan	2015	Κατασκοπευτικός
-	4	-	2017-2020	Υποκλοπών
Türksat-6A	1	MELCO	2018	Τηλεπικοινωνιακός
Türksat-7A	1	MELCO	2018	Τηλεπικοινωνιακός
Göktürk-3	1	TUSAŞ και Aselsan	2019	Αναγνώριση
Imece	1	TÜBİTAK Uzay	2019	Η/Ο παρατήρησης
-	1	-	2023	Η/Ο παρατήρησης
-	1	-	2023	Τηλεπικοινωνιακός
-	1	-	2025	Έγκαιρης Προειδοποίησης κατά βαλλιστικών βλημάτων
-	1	-	2025	Αναγνώριση
-	6-8	-	2025-2026	-
-	1	-	2026	Τηλεπικοινωνιακός
-	1	-	2027	Η/Ο παρατήρησης
-	1	-	2030	Τηλεπικοινωνιακός
-	1	-	2032	Αναγνώριση
-	1	-	2033	Η/Ο παρατήρησης
ΣΥΝΟΛΟ	26-28	-	2015-2033	